

СОЦІАЛЬНІ «М'ЯКІ» ВМІННЯ («SOFT SKILLS») МАЙБУТНЬОГО БАКАЛАВРА ПСИХОЛОГІЇ

У статті визначено сутність і охарактеризовано соціальні «м'які» вміння («soft skills») майбутнього бакалавра психології.

Детерміновано, що появу концепту «соціальні «м'які» вміння» або «soft skills» пов'язують з дослідженнями американських та німецьких вчених вимог до осіб, які приймалися на роботу в сфері управління та бізнесу. При цьому, «соціальні «м'які» вміння» особистості («soft skills») розглядаються ними як доповнення до рівня професійної підготовки, яка дає особистості «жорсткі вміння» або «hard skills», адже це краще відбиває і враховує особливості та вимоги професії типу «людина-людина». У зарубіжному досвіді це поняття розглядається у різних семантичних формулюваннях як: «key skills» – ключові вміння; «nonprofessional skills» – непрофесійні вміння; «people skills» – вміння, необхідні для взаємодії з іншими людьми; «employability skills» – вміння, необхідні для працевлаштування; «skills for social progress» – вміння, необхідні для соціального розвитку; «life skills» – вміння, необхідні для життя.

Аргументовано, що поняття «соціальні «м'які» вміння» передбачає володіння певними способами соціальної взаємодії з іншими, особливо в аспекті усної (вербальної та невербальної) чи письмової комунікації, а також відповідний рівень емоційного інтелекту, що зумовлено особливими вимогами професії типу «людина-людина», до якого належить і професія психолога.

На основі аналізу праць сучасних теоретиків та практиків формування соціальних «м'яких» вмінь («soft skills») фахівців різного спрямування, наукового доробку в галузі професійної підготовки майбутніх психологів, а також враховуючи функції просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології, нами виокремлено три групи соціальних «м'яких» вмінь («soft skills»), важливих у контексті нашого дослідження: 1) соціальна комунікація і взаємодія; 2) особиста організація; 3) критичність, креативність та рефлексивність мислення.

Зазначено, що рівень розвитку соціальних «м'яких» вмінь майбутнього бакалавра психології дуже складно оцінити, адже вони є неспостережуваними, комплексними та ситуативними, тобто проявляються тільки в ході виконання ним професійної діяльності або окремих її завдань.

Ключові слова: підготовка, готовність, психолог, просвітництво, соціальні «м'які» вміння, «soft skills».

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими або практичними завданнями. Майбутній бакалавр психології як представник професії типу «людина-людина» насамперед повинен уміти сприймати інших людей з власними ним переконаннями, цінностями, почуттями та проблемами чи труднощами особистісно-психологічними труднощами.

Тобто майбутній випускник ЗВО повинен бути не тільки фахівцем у психологічній галузі, а й бути багатогранним і різноаспектним інструментом просвітницької діяльності соціуму, який допомагає іншим членам суспільства краще пізнати себе як особистість, адекватно свої здібності та можливості, швидко розкрити власний потенціал, що, у підсумку дасть змогу знайти оптимальне рішення психологічної проблеми, яка виникла.

Це актуалізує необхідність врахування у ході підготовки майбутнього бакалавра психології до просвітницької діяльності так званих соціальних «м'яких» вмінь («soft skills»), які відбивають чимало критично важливих аспектів його взаємодії з клієнтами у суспільстві, зокрема: чітко і зрозуміло переко-

нувати їх у правильності і необхідності дотримання рекомендацій; швидко знаходити компромісне рішення, у разі виникнення конфліктних ситуацій; виявляти емоційний інтелект, а також дружелюбність і оптимізм у комунікації і взаємодії з іншими.

Не менш важливим є те, що соціальні вміння визначено як сукупність особистісних характеристик сучасного випускника ЗВО з різних галузей [3; 6; 8], яку роботодавці розглядаються як одну з ключових вимог при прийомі на роботу.

Отже, формування соціальних «м'яких» вмінь майбутнього бакалавра як фахівця професії типу «людина-людина», є не тільки обов'язковою умовою успішності їх подальшої просвітницької діяльності, а й виступає запорукою їхньої конкурентоспроможності на ринку праці, швидкого професійного становлення як фахівця та ефективного професійного розвитку впродовж усієї професійної діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти професійної підготовки майбутніх психологів стали предметом кандидатських та докторських дисертаційних досліджень україн-

ських науковців, серед яких: Н. Байбекова [1], Т. Гура [5], О. Затворнюк [7], Л. Маскалева [10], Н. Нагорна [11], О. Пономаренко [13] та інші.

Проблеми визначення і формування соціальних «м'яких» вмінь («soft skills») фахівців різного спрямування висвітлено у працях О. Біляковської [2], Н. Длугунович [6], К. Коваль [8], Н. Коляди, О. Кравченко [9], С. Наход [12] та інших науковців.

Проте питання соціальних або «м'яких» вмінь майбутнього бакалавра психології залишилося поза увагою науковців.

Мета дослідження – визначити сутність і охарактеризувати соціальні «м'які» вміння («soft skills») майбутнього бакалавра психології.

Виклад основного матеріалу дослідження. Насамперед, вважаємо за доцільне визначити сутність поняття «соціальні «м'які» вміння».

Так, появу концепту «соціальні «м'які» вміння» або «soft skills» пов'язують з дослідженнями американських та німецьких вчених вимог до осіб, які приймалися на роботу в сфері управління та бізнесу. При цьому, «соціальні «м'які» вміння» особистості («soft skills») розглядаються ними як доповнення до рівня професійної підготовки, яка дає особистості «жорсткі вміння» або «hard skills», адже це краще відбиває і враховує особливості та вимоги професії типу «людина-людина».

Поняття «соціальні «м'які» вміння» або «soft skills» у зарубіжному досвіді розглядається у різних семантичних формулюваннях як: «key skills» – ключові вміння; «nonprofessional skills» – непрофесійні вміння; «people skills» – вміння, необхідні для взаємодії з іншими людьми; «employability skills» – вміння, необхідні для працевлаштування; «skills for social progress» – вміння, необхідні для соціального розвитку; «life skills» – вміння, необхідні для життя [15]. Тим не менш, таке різнобарв'я формулювань відповідає нашому баченню суті «соціальних «м'яких» вмінь» як сукупності особистісно-соціальних характеристик чи вимог до фахівця професії типу «людина-людина».

Український вчений К. Коваль вважає, що «м'які вміння» («soft skills») як конструкт володіє наскрізним характером між особистісними характеристиками та міжособистісними мета-якостями і мета-здібностями члена суспільства, тобто вони життєво необхідні будь-якому майбутньому фахівця, який готується до професійної діяльності в суспільній галузі [8, с. 163].

Дослідники Н. Длугунович [6, с. 239] та Н. Коляда і О. Кравченко [9, с. 139] доповнюють попереднє визначення твердженням, що поняття «м'які вміння» крім комплексу особистісних характеристик майбутнього фахівця повинно враховувати й його емоційну сферу.

Цікавою є наукова позиція С. Наход, яка дефініцію «м'які вміння» розглядає акцентуючи увагу на окремих її складових. Так, слово «м'які»

у визначенні «м'які вміння» («soft skills») це «...відсутність стереотипності, шаблонності, подолання фіксованої функціональності, здатність до змін»; а слово «вміння» («skills») детермінує як «...здатність, готовність та можливість майбутнього фахівця діяти у мінливих ситуаціях, спираючись на інтуїцію та власний досвід» [12, с. 132]. Погоджуючись з цією позицією, відмітимо, що концепт «вміння» наближено відповідає за своєю суттю концепту «здатності». А ось «готовність» є більш комплексним особистісним конструктом, який вже включає в себе вміння.

Отже, поняття «соціальні «м'які» вміння» в будь-якому трактуванні пов'язане з професійною діяльністю особистості в суспільстві, що передбачає володіння певними способами соціальної взаємодії з іншими, особливо в аспекті усної чи письмової комунікації, а також відповідний рівень емоційного інтелекту. На наше переконання, це зумовлено особливими вимогами професій типу «людина-людина», що безперечно актуально для майбутнього бакалавра психології.

Далі зосередимось на визначенні переліку соціальних «м'яких» вмінь («soft skills»), важливих для просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології, для актуалізуємо які функції повинен виконувати майбутній бакалавр психології у ході просвітницької діяльності.

Нами визначено такі «функції просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології» [14, с. 129]:

– *інформаційна функція*, яка підвищує рівень обізнаності об'єкту просвітництва щодо конкретних питань психології, які потрапили у коло їхнього інтересу;

– *освітня функція*, яка дає змогу засвоїти, опонувати та доповнити об'єкту просвітництва наукові знання з психології, а також сформувати необхідні психологічні вміння і навички;

– *комунікативна функція*, яка реалізується шляхом діалогічного контактування з об'єктом просвітництва для обміну думками, судженнями, переживаннями та психологічними проблемами, які переживає особистість;

– *консультативна функція* забезпечує об'єкт просвітництва прикладними знаннями, методиками та технологіями, необхідними у конкретній ситуації, періоді життя та роботі;

– *пояснювальна функція*, що забезпечує адекватність розуміння об'єктом просвітництва отриманої інформації;

– *виховна функція*, яка спрямована на формування в об'єкта просвітництва потреби і цінності збереження власного психологічного здоров'я, розширення наукового світогляду, здатності дотримуватися поведінкових моральних суспільних норм, а також адекватного ставлення до оточуючих;

– *діяльнісно-креативна функція*, що забезпечує формування в об'єкта просвітництва потреби і цінності творчості в різноманітних аспектах життєдіяльності, а також свідомому перетворенні дійсності з метою прояву та максимальної реалізації власного творчого потенціалу;

– *рекреаційна функція* забезпечує мотивацію об'єкта просвітництва до використання власного вільного часу з метою відновлення психічних, моральних та фізичних сил, а також до здійснення ним оздоровчої та спортивної діяльності або іншого виду діяльності, що забезпечує моральний і психологічний відпочинок особистості [14, с. 129]».

На основі аналізу праць сучасних теоретиків та практиків формування соціальних «м'яких» вмінь («soft skills») фахівців різного спрямування О. Біляковської [2], Н. Длугунович [6], К. Коваль [8], Н. Коляди, О. Кравченко [9], С. Наход [12], наукового доробку в галузі професійної підготовки майбутніх психологів (Н. Байбекова [1], Т. Гура [5], О. Затворнюк [7], Л. Маскалева [10], Н. Нагорна [11], О. Пономаренко [13] та інші), а також враховуючи визначені вище функції просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології, нами виокремлено **три групи соціальних «м'яких» вмінь («soft skills»)**, важливих у контексті нашого дослідження: 1) *соціальна комунікація і взаємодія*; 2) *особиста організація*; 3) *критичність, креативність та рефлексивність мислення*.

До першої групи соціальних «м'яких» вмінь – **соціальна комунікація і взаємодія** нами віднесено «м'які» вміння, які відбивають різноманітні шляхи взаємодії майбутнього бакалавра психології з об'єктом просвітництва: *вербальна комунікація, невербальна комунікація та письмова комунікація*.

Вербальна комунікація або усне спілкування є критично важливим вмінням для професії психолога, яка належить до професій типу «людина-людина» і передбачає такі «м'які» вміння: володіння власним голосом, доброзичливість, здатність до ясного, чіткого і лаконічного подання власної думки, переконливість і доступність у висловлюваннях, пошук ефективних способів спілкування з об'єктом просвітництва, використання усієї палітри і багатобарвності української мови, дотримання культури мови і мовлення, активне слухання, правильна інтерпретація змісту інформації, здатність влучно і правильно формулювати питання за поданою співрозмовником інформацією, емоційний інтелект, чутливість до проблем, здатність до перефразування, здатність до виявлення брехні, здатність влучно використовувати гумор, прислів'я та приказки та інші.

Невербальна комунікація виступає доповненням до вербального спілкування і дає можливість майбутнього бакалавра психології отри-

мувати більше інформації про співрозмовника, його настрої, а також правильно себе подати як авторитета. Серед «м'яких» вмінь невербальної комунікації, на наше переконання, важливими є: адекватна артикуляція, жести і міміка, здатність розрізняти невербальні сигнали, здатність варіювати тоном голосу, дотримуватись правильної постви у ході розмови, демонструвати зацікавленість у тому, що говорить співрозмовник, здатність забезпечувати позитивне підкріплення наданих рекомендацій та інші.

Письмова комунікація або спілкування у письмовій формі особливо актуальна в інформаційному суспільстві, адже чимала частина просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології має відбуватися у письмовій формі у вигляді коротких тез, повідомлень, презентацій, довідкової інформації тощо в засобах масової інформації чи на інтернет-платформах. Письмова комунікація як «м'яке» вміння – це здатність особистості генерувати лапідарні тексти, тобто короткі і стислі, але чіткі і ясні, який точно, однозначно і достеменно відображає той сенс інформації, який передбачався. Це «м'яке» вміння критично важливо у ході реалізації просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології в глобальній мережі Інтернет, зокрема для розробки і формулювання ним контенту певного сайту як онлайн ресурсу психологічного просвітництва, генерування актуальних повідомлень у соціальних мережах, листування електронною поштою і комунікація у месенджерах тощо.

До першої групи соціальних «м'яких» вмінь ще можна додати: розумова та психологічна витривалість, вміння мотивувати інших, дипломатія, артистизм, здатність до вирішення конфліктів засобами комунікації, ввічливість, дружельюбність, відкритість до співбесідника, уміння розпізнавати емоційний стан співрозмовника, уміння толерантно спілкуватися, здатність враховувати культурні і національні особливості співрозмовника, психологічна інтуїція, здатність до ведення переговорів, здатність чітко висловлювати свою думку, вміти контролювати ситуацію й миттєво реагувати на зміни, здатність визначати і дотримуватись пріоритетів комунікації з об'єктом психологічного просвітництва.

Друга група соціальних «м'яких» вмінь – **особиста організація** інтегрує вміння, об'єктом яких є сам майбутній бакалавр психології і спрямована на забезпечення успішності і ефективності його подальшої професійної діяльності. Це «м'які» вміння: самостійність, здатність чітко визначити цілі і завдання просвітницької діяльності, здатність до самовиховання, саморозвитку та самовдосконалення, здатність пристосовуватися до змін, відповідальність за себе та за свої дії, організація власного часу («тайм менеджмент»),

ініціативність, уміння регламентувати свої дії, включеність у діяльність, прагнення до постійного розширення і поглиблення свого світогляду, чесність перед собою, здатність до самодисципліни, саморефлексії і самопереконання, володіння прийомами саморегуляції, здатність визнавати власні помилки та виправляти їх, позитивна енергія, позитивне мислення, поважність і респектабельність, оптимістичне налаштування, терпіння, орієнтація на здоровий спосіб життя, впевненість у собі та правильності своїх рішень та інші.

Третя група соціальних «м'яких» вмінь охоплює **критичність, креативність та рефлексивність мислення**, які дають змогу майбутньому бакалавру психології аналізувати, систематизувати і оцінювати інформацію, і на цій основі приймати стратегічно правильні рішення. Ця група інтегрує наступні показники: системне мислення, логічне мислення, конструктивне мислення, критичне мислення, креативне мислення, рефлексивне мислення, вміння аналізувати та інтерпретувати переживання, здатність дистанціюватись та абстрагуватись від емоційного форму взаємодії, вміння опрацьовувати джерела інформації, здатність відслідковувати, диференціювати та оцінювати свій вплив на оточуюче середовище, здатність долати стереотипи, вміти ставити під сумнів усталені думки і судження, здатність визначити проблему і підібрати оптимальний шлях для її вирішення, креативність, здатність застосувати рефлексія як провідний спосіб регуляції власних мисленнєвих процесів тощо.

Зазначимо, що рівень розвитку соціальних «м'яких» вмінь дуже складно оцінити, адже вони проявляються тільки в ході виконання майбутнім бакалавром психології професійної діяльності, тобто є неспостережувані, комплексними та ситуативними.

Висновки. Таким чином, у ході дослідження нами визначено, що поняття «соціальні «м'які» вміння» передбачає володіння певними способами соціальної взаємодії з іншими, особливо в аспекті усної (вербальної та невербальної) чи письмової комунікації, а також відповідний рівень емоційного інтелекту, що зумовлено особливими вимогами професій типу «людина-людина», до якого належить і професія психолога.

На основі аналізу праць сучасних теоретиків та практиків формування соціальних «м'яких» вмінь («soft skills») фахівців різного спрямування, наукового доробку в галузі професійної підготовки майбутніх психологів, а також враховуючи функції просвітницької діяльності майбутнього бакалавра психології, нами виокремлено три групи соціальних «м'яких» вмінь («soft skills»), важливих у контексті нашого дослідження: 1) соціальна комунікація і взаємодія; 2) особиста організація; 3) критичність, креативність та рефлексивність мислення.

Рівень розвитку соціальних «м'яких» вмінь майбутнього бакалавру психології дуже складно оцінити, адже вони є неспостережувані, комплексними та ситуативними, тобто проявляються тільки в ході виконання ним професійної діяльності або окремих її завдань.

Серед перспективних напрямів подальших наукових розвідок визначимо розробку та обґрунтування методологію дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх бакалаврів психології до просвітницької діяльності.

Список використаної літератури:

1. Байбекова Н. Р. Формування готовності майбутніх психологів до консультативної діяльності у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Харків, 2016. 20 с.
2. Барна М. В. Програма соціально-психологічного тренінгу з розвитку емпатійності майбутніх практичних психологів. *Практична психологія та соціальна робота*. 2006. № 12. С. 50-66.
3. Біляковська О.О. «Soft skills» як необхідна складова якісної професійної підготовки майбутнього вчителя. *Prace naukowe Akademii im. J. Długoszawa Częstochowie. Rocznik polsko-ukrainski. Częstochowa*. 2022. Т. 20. С. 175-186.
4. Грись А. Соціально-психологічна адаптація студентів-психологів як умова їх успішної професійної соціалізації. *Сучасна медицина, фармація та психологічне здоров'я*. 2021. Вип. 1(4). С. 41-61.
5. Гура Т. Є. Розвиток професійного мислення майбутніх психологів: теоретико-методологічний аспект: монографія. Запоріжжя: КПУ, 2013. 304 с.
6. Длугунович Н. А. Soft skills як необхідна складова підготовки ІТ-фахівців. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2014. № 6. С. 239-242.
7. Затворнюк О. М. Формування у майбутніх психологів готовності до професійного самовдосконалення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Київ, 2016. 20 с.
8. Коваль К. О. Розвиток «soft skills» у студентів – один з важливих чинників працевлаштування. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2015. № 2. С. 162-167.
9. Коляда Н., Кравченко О. Практичний досвід формування «soft-skills» в умовах закладу вищої освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. № 3 (27). С. 137-145.
10. Маскалева Л. А. Психолого-педагогічні умови розвитку рефлексивності майбутніх психологів: дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07. Київ, 2019. 218 с.
11. Нагорна Н. В. Формування педагогічної компетентності майбутнього психолога у процесі професійної підготовки: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Кіровоград, 2013. 310 с.

- 12.Наход С. А. Значущість «Soft skills» для професійного становлення майбутніх фахівців соціономічних професій. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 5 : Педагогічні науки: реалії та перспективи*. 2018. № 63. С. 131-135.
- 13.Пономаренко О. В. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх магістрів психології до професійної діяльності в умовах неформальної освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Запоріжжя, 2020. 561 с.
- 14.Садикіна А. С. Функції просвітницької діяльності та критерії готовності майбутніх бакалаврів психології до її реалізації. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2023. Вип. 91. С.127-132. URL: <http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2023/91/25.pdf>
- 15.Cranney J., Morris S. Psychological literacy in undergraduate psychology education and beyond. *Handbook on the State of the Art in Applied Psychology*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell, 2021. Pp. 315-337.
-

Lisina L. Social “soft” skills of a future bachelor of psychology

The article defines the essence and characterizes the social “soft” skills of a future bachelor of psychology.

It is determined that the emergence of the concept of “social “soft” skills” or “soft skills” is associated with studies by American and German scientists of the requirements for individuals who were hired for work in the fields of management and business. At the same time, “social “soft” skills” of the individual (“soft skills”) are considered by them as a supplement to the level of professional training, which gives the individual “hard skills”, because this better reflects and takes into account the features and requirements of the profession of the “person-person” type. In foreign experience, this concept is considered in various semantic formulations as: “key skills” – key skills; “nonprofessional skills” – non-professional skills; “people skills” – skills necessary for interaction with other people); “employability skills” – skills necessary for employment; “skills for social progress” – skills necessary for social development; “life skills” – skills necessary for life.

It is stated that the concept of “social “soft” skills” implies the possession of certain methods of social interaction with others, especially in the aspect of oral (verbal and non-verbal) or written communication, as well as an appropriate level of emotional intelligence, which is due to the special requirements of professions of the “people-people” type, to which the profession of psychologist belongs.

Based on the analysis of the works of modern theorists and practitioners of the formation of social “soft” skills of specialists of various directions, scientific achievements in the field of professional training of future psychologists, as well as taking into account the functions of the educational activities of the future bachelor of psychology, we have identified three groups of social “soft” skills that are important in the context of our study: 1) social communication and interaction; 2) personal organization; 3) criticality, creativity and reflexivity of thinking.

It is noted that the level of development of social “soft” skills of a future bachelor of psychology is very difficult to assess, because they are unobservable, complex and situational, that is, they manifest themselves only in the course of performing professional activities or individual tasks.

Key words: *training, readiness, psychologist, enlightenment of the public, social skills, «soft skills».*